

thematically: Ukrainian folk art, individual writers or characteristics of the achievements of Ukrainian scientists. This work is addressed to different audiences – school, academic, and the general public with the aim of popularizing Ukrainian literature and its best assets. L. Biletsky constantly emphasizes the idea of the inclusion of native writing in the world context, uses a set of methodologies that complement each other – biographical, cultural-historical, comparative. However, the philological one is fundamental for him, which allows to characterize literary phenomena as self-sufficient aesthetic phenomena. Also, the scientist successfully combines historical and literary material with theoretical, considering the genre nature of the work, the specifics of literary trends, in particular, modernism. He, like his predecessors, begins the author's course of the history of Ukrainian literature with folk poetry, involving a large mass of information about the anthropological, ethnographic, and national features of Ukrainians. In various genre texts about Ukrainian writers, L. Biletskyi explores the origins of their talent, place and role in the history of Ukrainian literature, peculiarities of style, genre system. In the portraits of famous Ukrainian figures, he emphasises their service to the Ukrainian idea, the originality of their contribution to science.

Key words: Leonid Biletskyi, historical and literary works, their issues and genre.

Отримано: 21.10.2023 р.

УДК 821.161.2.09«18/19»(092)ОГІЄНКО
DOI: 10.32626/2309-7086.2023-20.155-162

Галина Білик

*ORCID 0000-0001-9470-2115,
старший викладач кафедри української літератури,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В.Г. Короленка*

МОТИВ ДУХОВНОГО ПРОВІДНИЦТВА В ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІЙ ТВОРЧОСТІ ІВАНА ОГІЄНКА

У статті вперше досліджено мотив духовного провідництва в літературно-художній спадщині Івана Огієнка (митрополита Іларіона), висвітлено його змістове наповнення й принципи художнього розгортання (мотивні моделі), зацентовано ціннісну вагу цієї категорії для життєтворчості видатного діяча України.

Ключові слова: літературний мотив, мотива модель, громадянська, релігійна, філософська проблематика, духовний провід, Іван Огієнко (митрополит Іларіон).

Постановка проблеми. Духовне провідництво – це високий людський чин, суть якого полягає в супроводі, опіці й наставництві особи чи спільноти (народу, нації) на шляху до їхнього самовдосконалення, благодатного самотворення на підставі вільного вибору, віри та послуху. У цій поважній ролі резонно постають державні й громадські діячі, церковні діячі, письменники, публіцисти й видавці, діячі науки й освіти, митці й дослідники мистецтва, котрі, зокрема, «на різних історичних етапах пробуджували суспільну свідомість, долали стан соціальної апатії, пропагували народні традиції, опікувалися проблемами духовного відродження і розбудови Української держави» – «самовіддано утверджували українську духовність, були її будителями й оборонцями» [7, с.4-5]. Іванові Огієнку в їх добродійному колі належить по-важне місце, адже він діяльнісно втілює чи не всі форми духовного впливу

на суспільство, ідучи за велінням душі й прагнучи бути максимально корисним своїм одноплемінникам за невимовно складних обставин національного буття. «Громадський і державний діяч, філософ, історик, педагог, книгознавець, редактор, богослов, теоретик канонічного права, учений-мовознавець, поет, прозаїк, есеїст... Важко сказати, у якій іпостасі Іван Огієнко залишив найпомітніший слід. Одне незаперечне: він чесно та віддано служив українській справі, до останніх днів життя не полишав подвижницької діяльності на ниві відродження нації, її мови й культури» [9, с.7]. – слушно пише Л. Оленич. Науково-культурне співтовариство (М. Атаманчик, Т. Бідзіля, М. Бойчак, С. Гальченко, О. Григоренко, О. Коновець, Л. Кореневич, В. Ляхощкий, С. Махун, В. Мацько, А. Нестеренко, О. Опанасюк, В. Пашенко, Ю. Потапшій, С. Сохаська, М. Степаненко, М. Тимошук та ін.), ушановуючи Івана Огієнка, виробило на його адресу цілу низку промовистих перифрастичних найменувань: «будитель українства», «будівничий нації», «велетень науки», «великий зодчий Української Держави», «великий син України», «великий Українець», «вчений-патріот», «державотворець», «духовний наставник», «еліта національної інтелігенції», «еліта українського духу», «лицар української освіти», «найвищий Учитель», «невтомний вартовий українського Ренесансу», «незгасний світоч України», «патріот-соборник», «педагог універсального обшару», «піонер українського відродження», «подвижник української справи», «подвижник церкви і науки», «провідник народу», «провідник національної церкви», «проводир нації», «пророк з Брусилова», «просвітник національної освіти», «просвітитель», «світоч української культури», «свіча і слава України», «служитель Божого й народів», «творець духовної культури», «титан духу», «українізатор освіти та церкви», «щирий українець», ««щирий український громадянин і великий патріот» тощо, які означають багатогранність його діяльності й вагомість праці задля збереження й розвитку України. Важливо наголосити, що Іван Огієнко був не просто певен цієї своєї місії, а вважав за нагальну потребу наявність потужного проводу для нації – як важливої засади її функціонування; вивчав цю проблему на матеріалі української політичної та церковної історії, видавничої справи, шкільництва; доносив до свідомості народу як науковець, священнослужитель, літератор. Предметне осягнення його уявлень про духовний провід, системно-цілісне перепрочитання під цим кутом зору багатогранної інтелектуально-творчої спадщини, перегляд біографії діяча дозволять зробити значущий крок у розвитку огієнкознавства й увиразнити на його яскравому прикладі теорію національного лідерства, вага якої сьогодні неоціненна, донести аксіологію та практичні поради Івана Огієнка як духовного наставника широкому загалу, а головню молоді. Літературно-художній складник цього актуального дискурсу привернув нашу дослідницьку увагу.

Постать Івана Огієнка – одна з чільних у сучасному материковому й зарубіжному українознавстві. Значну роль у її всебічному науковому висвітленні відіграє Кам'янець-Подільський національний університет, поважним патроном якого є видатний мислитель: уже двадцять років там видають збірник «Іван Огієнко і сучасна наука та освіта», організують міжнародні та всукраїнські конференції, круглі столи тощо, які сприяють глибокому пізнанню й постійній актуалізації його доробку. Зокрема, духовні концепти праць Івана Огієнка – як ієрарха УГПЦ, філософа-націєтворця, педагога, письменника – висвітлюють публікації В. Атаманчук, В. Біляцької, І. Заїнчківської, Л. Кудрик, І. Кучинської, В. Ляхощкого, А. Марушкевич, Н. Огієнко, Я. Поліщука,

Ю. Продан, Г. Райбедюк, Л. Расевич, Є. Сохацької, М. Тимошика, І. Тюрменко, З. Шемчук, С. Ярмуса та ін. Літературознавчі розвідки з-поміж них здебільшого торкаються питань етики й світоглядного пошуку, духовного ідеалу та еволюції героїв містерій Івана Огієнка [1-3], релігійної семантики, духовних настанов [8], духовно-культурних універсалій [10] його драм і поем.

Водночас, на наш погляд, Іван Огієнко як письменник, зокрема письменник духовний, ще недостатньо пізнаний – бракує глибоких сучасних інтерпретацій його набутку, дисертаційних розробок, монографій. У час, коли постмодерну іронію знову витісняють стійкі ціннісні наративи, а співвітчизники митця слова – у черговому пеклі війни, варто шукати нового образу Огієнка-літератора й посилювати його присутність в інфопросторі нації через акцентування злободенної проблематики творчості.

Мета дослідження. Метою нашої статті є вирізнення мотиву духовно-провідництва в літературно-художній спадщині Івана Огієнка (митрополита Іларіона), його філологічно-герменевтичний аналіз, опис художньо-змістових моделей мотиву. Матеріалом дослідження головню послугувало 4-томне видання творів письменника, яке побачило світ упродовж 1957-1966 років [5].

Виклад основного матеріалу. Уже рання лірика Івана Огієнка – «невеселі, сумні <...> ширі пісні» («Мої пісні», [6, с.1145]) інтимного та громадянського змісту – містять образно-змістові маркери, які в подальшому стануть підосновою мотиву духовного провідництва, а саме: рідний край і бажання ліричного героя працювати для нього; любов до ближнього («брата»); «сліпеч-неборака», яким є і окрема особа, і весь народ; покликання до Бога й потреба суб'єкта мовлення в духовній підтримці, проводі в житті. Це підтверджують такі поетичні рядки:

*...Але знай, – тільки рідному краю
Я оддам своє вільне життя... <...>
Рідний край раз-у-раз мене кличе до праці,
Його пута важкі в мене завжди в очах...
Треба дати за допомогу сліпцю-небораці,
Поки він не зачах!...*
.....
*Подивися на все, й коли любиш ти брата, <...>
Сумом вкриє веселе чоло...
(«Не питай», [6, с. 1143]);*
*Мов листя сухе, рік за роком
Спадає, зникає і в безвість летить...
Побачити б щастя одним тільки оком,
Пожити б бажалось одну тільки мить!..
Вмираю – не живши, один, наче в полі...
Кричав би – немає і голосу, й слів...
Ти дав мені, Боже, завзяття доволі,
Та щастя, мабуть, пожалів...
Міцні мої руки, укоханій праці
Оддав би снагу всю, думки й почуття...
Хто стежку покаже сліпцю-небораці,
Де знайде поради сирітське дитя?..
(«Все падає листя», [6, с. 1145]).*

Молодий автор – уже дипломований медик і майбутній історик-філолог, який цікавиться дослідництвом, журналістикою, педагогікою, – мріє про творчу самореалізацію й самовіддану працю для рідного українського народу, цілковито усвідомлюючи його принизливе колоніальне становище й духовне виснаження російською імперською системою. Як гуманітарій, він заглиблюється в питання національної культури, літератури, мови; невдовзі, як урядовець УНР, по суті, формує український правопис, докладає великих зусиль до вивчення української мови в її історичному розвитку, налаштування книговидавничої справи. Обрана життєва стежа, за всіх національно-історичних перипетій, зрештою приводить його на терен церковного служіння, водночас сприяючи становленню нового етапу літературної творчості (див. більше про це в нашій статті [4, с.82-83]) з потужним громадянсько-духовним наративом й образною домінантою Душі-України-Церкви. Мотив духовного провідництва є квінтесентним для цього наративу, оскільки трактує як високий подвиг взаємодію вірянина з духівником, у підсумку якої відбувається порятунок-«обоження» безсмертної душі. За нашим припущенням, плануючи багатотомник своїх літературно-художніх творів і суттєво переробляючи й жанрово перекаваліфуючи (див. [4]) деякі з них, Іван Огієнко (митрополит Іларіон) – свідомо чи ні – моделював змістове розгортання цього значущого текстового композита.

Так, «Том перший: Філософські містерії» (1957) [5] уміщує філософську трилогію «Житейське море» – «Народження Людини. Добро і Зло на Світі. Містерія на п'ять дій» (1944-1957), «До щастя! Містерія на п'ять дій» (1947-1957), «Остання хвилина. Містерія на п'ять дій» (1947-1957); і чотири окремі твори – «Каїн і Авель. Містерія на п'ять дій» (1944-1957); «Вже досить невинної крові! Холмщина. Містерія на одну дію» (1946); «Рідна Мова. Створення людської мови. Містерія на одну дію» (1949); «Руїна й Воскресення. Соборна Українська Православна Церква. Містерія на одну дію» (1947-1957), наскрізною ідеєю для яких є божественність людини (сотворення її за образом і подобою Божою, наділення безсмертною Душею, наснаження святим Духом – спонукою на благодатні справи), її барокова трагічність через спокуси Диявола та любовно-Господня опіка, котру здійснюють, зокрема, посланці Божі – янголи-охоронці, пастирі духовні (пророки, святі отці, учителі Церкви), поети (Божі піснетворці).

«Том другий: Вікові наші рани: драм. Поєми» (1960) [5], що об'єднує п'ять драм: «Невинна кров. Многостраждальна Холмщина. Драматична поема на три дії» (1946); «Воскресення України. Історична драматична поема на п'ять яв» (1949-1959); «На чужині. Упокоєння в Бозі Святителя Дмитрія Туптала. Драматична поема на сім сцен» (1959); «За Україну. Українсько-російська драма на п'ять дій» (1939); «В обіймах страждання. Драматична філософська поема на п'ять картин» (1946), є, по суті, охудожненим національним патрологом, який виводить монументально-трагічні образи українського духівництва, котре щиро опікується соціальним і духовним життям народу, вірою, Церквою, Україною, єднанням пастви довкола Слова Істини. В іншому тематичному ключі постають твори «За Україну» (про нищення України комуністичним режимом) та «В обіймах страждання» (про нищення тіла людини хворобою), але зацентровані в цих драмах характеристики героїв «свідомий», «вірний» – зміцнюють їх у важких ситуаціях і підносять над тирлищем смерті.

Томи третій і четвертий уміщують відповідно першу й другу частину історичної епопеї «Наш бій за Державність», включаючи такі самостійні твори: «За Волю! (Хмелеві кобзарі). Історична картина на одну дію» (1960);

2. Інтерпретація ідей Івана Огієнка як письменника, літературознавця, публіциста

«Недоспівана пісня (Богдан Хмельницький). Історична епопея» (1945); «Сповідь Гетьмана. Історична драма на одну дію» (1960); «Скитальник (Юрій Хмельниченко). Поема-легенда» (1948); «Туми (Іван Сірко). Історична поема» (1946); «Наша Церква – первозвана. Історична поема» (1949) (т. 3, 1962) [5]; «За Божу Правду. Історична драма на одну дію» (1960); «Останній лицар. Олексій Розумовський. Історична драма на одну дію в трьох сценах» (1964); «Конання України. Монолог Олексія Розумовського. 1762 рік» (1964); «На Голготі. Трагедія визвольної боротьби» (1946); «Поруйнований Рай. Драматична поема» (1944) (т. 4, 1966) [5]. Провідницьку ідею цього фундаментального мататексту Іван Огієнко окреслює в передмові: «...найголовнішим Провідником нашого Бою за Державність був сам Український Народ, який ні на одну мить не забуває своєї найголовнішої мети й найголовнішої цілі життя, – Самостійної Української Держави! <...>

Українська Православна Церква довгі віки працює і діє в повній єдності з своїм Народом, і ніколи не переставала і не перестасє і молитися, і активно діяти у всенародньому Бої за свою Самостійну Державу з самостійною Церквою.

Українська Православна Церква глибоко й активно ісповідує: «Служити Народові – то служити Богові»... <...>

Народ і Церква разом давали історії своїх великих Провідників, які вкрили Україну віковичною невмирущою Славою. Це були, напр.: Князь Костянтин-Василь Острозький, Гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний, Великий Митрополит Київський Петро Могила, Великий Гетьман Богдан Хмельницький, творець «Великого Князівства Руського» Гетьман Іван Виговський, Петро Дорошенко, Великий Гетьман Самостійник Іван Мазепа – і багато-багато інших, що відважно провадили наш Бій за Державність, передаючи його з покоління з покоління» [5, т.3, с.5-6].

Пересвідчуємося, що для літератора категорія духовного провідництва надзвичайно важлива; він її розвиває та ідейно поглиблює в цьому виданні – від містерійно-релігійної візії до екзистенціональної підоснови національного буття.

Розміслюючи про «обоження» людини, письменник наголошує на потребі «духовної поживи» для її розвитку – Божого слова, яке мусить нести провідник, і на слабкості людини «поза Богом» – у морі спокус; закликає долати гріховність і набувати нового життя в чеснотах – через віру, молитву, діткнення до святих таїнств, із дня у день зрощувати в собі любов до Бога – як уселенську любов. До прикладу, у творі «Народження Людини. Добро і Зло на Світі» Душу, що лине на Землю з Небесних чертог, супроводжує провідник Янгол-Хоронитель, який віщує про Божі закони «повсюди», і антипровідник – Диявол, котрий закликає іти за ним до «реального щастя» [5, т.1, с.12; 14-15]. Душа має навчитися робити правильний вибір між ними, усвідомивши, що справжній провідник не вдається до насилля над нею, а служить їй (і людині), допомагає долати смерть, мовить те, що наближує до Бога: красу, природу, віру, науку, духовне служіння, працю для народу. Зрештою, Вічна Душа – це і є найперший Божий супровід смертного, слуга Бога і людини: вона «Землі не боїться, і до неї іде на життя та роботу, – людей рятувати, як Божий Обранець» [5, т.1, с.92]. Мрія Івана Огієнка (і високий задум Господа, за його потрактуванням), щоб із таких чистих і мужніх Душ виростали земні пророки – лідери з-поміж людей, «творчі одиниці», насажені своєю суспільною місією і Небесною волею та невідкладні сліпий, лукавий, убивчий юрбі. «І чути, – співає щаслива Земля – співає і радіє: приходить до неї Людина нова,

як Господній Обранець, – Пророк довгожданий, що Правду звіщатиме людям, і службу народові буде вважати за службу Творцеві» [5, т.1, с.92].

Інші твори з «містерійного» тому ілюструють земне життя Душі-Людини – у благодаті щедрих і розмаїтих Господніх дарів, але ще більше – у кривавих випробуваннях Диявола, вивищитися над якими допомагає сила віри й любові, такі моральні чесноти, як покора, розсудливість, справедливість, відвага і витривалість, стриманість, чистота серця, прийняття Бога. Твори з реалістично-історичною підосною, правдиво виписуючи складні й трагічні долі духовних провідників українства, уславлюють їхнє християнське ество, високу духовну силу (освіту, культуру), вагомий уплив на людську спільноту, значущий малий крок до великої загальнонаціональної мети.

Висновки. Мотив духовного провідництва – змісто- і формотвірний у літературно-художніх творах Івана Огієнка. Він проявляється через такі мотивні моделі:

- 1) потвердження божественності людини й повсякчасної Господньої опіки над нею, котру здійснюють посланці Божі – янголи-охоронці, пастирі духовні (пророки, святі отці, учителі Церкви), поети (Божі піснетворці);
- 2) висвітлення життєвого подвигу служителів Церкви, які навіть за найтрагічніших обставин дбають про свій народ, є його вірними провідниками до Істини;
- 3) зображення державних керманців нації на різних історичних етапах її розвитку, з-поміж яких багато хто був надійною опорою Церкви; осмислення їхніх славетних і страдницьких доріг;
- 4) представлення духовного провідника як «одного з маси»: кобзаря, козака, письменника, селянина, учителя тощо – будь-кого, здатного до «філософування», вірного Богові й Україні, готового працювати для народу й сприяти його саморозвитку, рухові до світла Господнього й Державного, спроможного на самопожертву.

Письменник-патріот і високий духовний ієрарх, розмислюючи над проблемою духовного провідництва, говорить про найбільш інтимне, болюче й найбільш значуще для нього, сповідується у власному життєвому виборі. Безумовно, ця тема масштабна, монографічна й вимагає детального й комплексного прочитання у вимірі літературно-художнього доробку та всієї творчої спадщини Івана Огієнка.

Список використаних джерел і літератури:

1. Атаманчук В.П. Духовний ідеал у містерії Івана Огієнка «До Щастя!» *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта. Науковий збірник. Серія: Філологічна.* 2015. Вип. XII. С. 16-19.
2. Атаманчук В.П. Осмислення духовно-етичних проблем у містерії Івана Огієнка «Остання хвилина». *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта. Науковий збірник. Серія: Філологічна.* 2016. Вип. XIII. С. 15-17.
3. Атаманчук В.П. Художнє осмислення проблеми духовної еволюції у містерії Івана Огієнка «Народження людини». *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта. Науковий збірник. Серія: Філологічна.* 2017. Вип. XIV. С. 16-20.
4. Білик Г.М. Поемний жанр у літературно-художній творчості Івана Огієнка. *Альманах Полтавського національного педагогічного університету «Рідний край».* 2017. Вип. 1 (36). С. 82-87.
5. Лларіон, митроп. Твори. Вінніпег: Наша Культура, 1957-1966.

2. Інтерпретація ідей Івана Огієнка як письменника, літературознавця, публіциста

6. Коваленко О. Іван Іванович Огієнко. *Українська Муза. Поетична антологія. Од початку до наших днів*. Київ, 1908. Вип. 11. С. 1141-1146 [факсимільне видання (1993); науковий коментар Федора Погребенника. Київ: АТ «Обереги»].
7. Курас І.Ф. (Гол. редкол.) *Провідники духовності в Україні: довідник*. Київ: Вища школа, 2003.
8. Огієнко Н.М. Духовні настанови митрополита Іларіона в контексті сучасності. *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта. Науковий збірник. Серія: Історична та філологічна*. 2011. Вип. VIII. С. 208-211.
9. Оленич Л. Зі сузір'я славетних. *Іван Огієнко: «Я все зробив, що міг зробити...»: бібліог. покажчик*. Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. (Родом з України; Вип. 2).
10. Сохацька Є.І. Духовно-культурний універсалізм митрополита Іларіона (Івана Огієнка) (до 130-річчя від дня народження). *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта. Науковий збірник. Серія: Історична та філологічна*. 2012. Вип. IX. С. 171-178.

References:

1. Atamanchuk, V.P. (2015). Dukhovnyi ideal u misterii Ivana Ohiiienka «Do Shchastia!» [Spiritual Ideal in the Mystery of Ivan Ohiiienko To Happiness]. *Ivan Ohiiienko i suchasna nauka ta osvita. Naukovyi zbirnyk. Serii: Filolohichna*. Vyp. XII. S. 16-19. [in Ukr.].
2. Atamanchuk, V.P. (2016). Osmyslennia dukhovno-etychnykh problem u misterii Ivana Ohiiienka «Ostannia khvylyna» [Understanding Spiritual and Ethical Problems in Ivan Ohiiienko's Mystery *The Last Minute*]. *Ivan Ohiiienko i suchasna nauka ta osvita. Naukovyi zbirnyk. Serii: Filolohichna*. Vyp. XIII. S. 15-17. [in Ukr.].
3. Atamanchuk, V.P. (2017). Khudozhnie osmyslennia problemy dukhovnoi evoliutsii u misterii Ivana Ohiiienka «Narodzhennia liudyny» [Artistic Comprehension of the Problem of Spiritual Evolution in Ivan Ohiiienko's Mystery *The Birth of Man*]. *Ivan Ohiiienko i suchasna nauka ta osvita. Naukovyi zbirnyk. Serii: Filolohichna*. Vyp. XIV. S. 16-20. [in Ukr.].
4. Bilyk, H.M. (2017). Poemnyi zhanr u literaturno-khudozhnii tvorchosti Ivana Ohiiienka [The poem Genre in Literary and Artistic Heritage of Ivan Ohiiienko]. *Almanakh Poltavskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu «Ridnyi kraj»*. Vyp. 1 (36). S. 82-87. [in Ukr.].
5. Іларіон, митроп. (1957-1966). *Tvory* [Works]. Vinnipeh: Nasha Kultura. [in Ukr.].
6. Kovalenko, O. (Red.) (1908). *Ivan Ivanovykh Ohiiienko* [Ivan Ivanovykh Ohiiienko]. *Ukrainska Muza. Poetychna antolohiia. Od pochatku do nashykh dnev*. Kyiv. Vyp. 11. S. 1141-1146. [faksymilne vydannia (1993); naukovyi komentar Fedora Pohrebennyka. Kyiv: AT «Oberehy»]. [in Ukr.].
7. Kuras, I.F. (Hol. redkol.) (2003). *Providnyky dukhovnosti v Ukraini: dovidnyk* [Spiritual Leaders in Ukraine: Guide]. Kyiv: Vyshcha shkola. [in Ukr.].
8. Ohiiienko, N.M. (2011). Dukhovni nastanovy mytropolity Іларіона v konteksti suchasnosti [Spiritual Guidance of Metropolitan Іларіон in the Context of Modernity]. *Ivan Ohiiienko i suchasna nauka ta osvita. Naukovyi zbirnyk. Serii: Istorychna ta filolohichna*. Vyp. VIII. S. 208-211. [in Ukr.].
9. Olenych, L. Zi suziria slavetnykh (2007). *Ivan Ohiiienko: «Ya vse zrobyv, shcho mih zrobyty...»: biblioh. pokazhchyk* [From the Constellation of the Famous. *Ivan Ohiiienko: «I Did Everything that I Could...»: Bibliographic Index*]. Ternopil: Pidruchnyky i posibnyky. (Rodom z Ukrainy; Vyp. 2). [in Ukr.].
10. Sokhatska, Ye.I. (2012). Dukhovno-kulturnyi universalizm mytropolity Іларіона (Ivana Ohiiienka) (do 130-richchia vid dnia narodzhennia) [The Spiritual and Cultural Universalism of Metropolitan Іларіон (Ivan Ohiiienko) (on the Occasion of His 130th Birthday)]. *Ivan Ohiiienko i suchasna nauka ta osvita. Naukovyi zbirnyk. Serii: Istorychna ta filolohichna*. Vyp. IX. S. 171-178. [in Ukr.].

Halyna Bilyk

**THE MOTIVE OF SPIRITUAL GUIDANCE
IN THE LITERARY AND ARTISTIC WORKS
OF IVAN OHIIENKO**

The author of this paper is the first to explore the motif of spiritual guidance in the literary and artistic heritage of Ivan Ohiienko (Metropolitan Ilarion), to highlight its content and principles of artistic deployment (motivational models), to emphasize the value of this category for the life work of the prominent Ukrainian figure.

The author hypothesizes about the motif of spiritual leadership as an organizing idea of the multi-volume edition of the writer's works of 1957-1966, and argues that this is due to the representational deepening and complication of the motif: the movement from the mystery-religious plane of the image to the national-ontological one, in which the people and the church are united in their desire to create an independent Ukrainian state. The motif of spiritual guidance is manifested through: 1) affirmation of the divinity of man and the Lord's constant care for him, which is carried out by God's messengers – guardian angels, spiritual shepherds (prophets, holy fathers, teachers of the Church), poets (God's songwriters); 2) coverage of the life's feat of the ministers of the Church, who, even in the most tragic circumstances, care for their people and are their faithful guides to the Truth; 3) portrayal of the nation's state leaders at different historical stages, many of whom were reliable supporters of the Church; comprehension of their glorious and suffering paths; 4) the presentation of the spiritual leader as «one of the masses»: a kobzar, a Cossack, a writer, a peasant, a teacher etc. – anyone capable of «philosophizing», faithful to God and Ukraine, ready to work for the people and promote their self-development, movement towards the light of the Lord and the State, and capable of self-sacrifice.

Key words: literary motif, motivational model, civil, religious, philosophical issues, spiritual leadership, Ivan Ohiienko (Metropolitan Ilarion).

Отримано: 10.10.2023 р.